

HÅLLBARHETS- REDOVISNING 2022

PÅ VÄG MOT ETT HÅLLBART SIGTUNA KOMMUN

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Kommunfullmäktiges mål: Hållbar samhällsutveckling.....	7
Förstärkt hållbarhetsarbete och integrering av Agenda 2030.....	7
Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.....	8
Minskade klimatutsläpp och förnybar energi	9
En fossilfri fordonsflotta	10
Energi- och klimatrådgivning.....	10
Energispar	10
Hållbara måltider.....	11
Klimatarbete hos SigtunaHem.....	11
Ett tryggt samhälle och livskraftiga ekosystem	13
Ny översiktsplan	13
Landsbygdsstrategi.....	14
Natur- och vattenområden.....	14
<i>Natur</i>	14
<i>Vatten</i>	15
Kommunens trygghetsarbete	16
<i>Trygga Sigtuna</i>	16
<i>Civilt försvar och krisberedskap</i>	16
<i>Trygga tunnlar</i>	17
<i>Valstagruppern</i>	17
Värna kulturvärden.....	17
Avfallshantering och återvinning.....	17
Samhällsbyggnadslyftet - Minska och motverka segregation	19
Ökade kunskaper i svenska språket	19
Aktiviteter för ökad trygghet och delaktighet.....	20
Steg mot försörjning.....	20
Utvecklat föräldraskapsstöd	20
Stadsdelsmammor.....	20
Samverkan med BID-föreningar	21
Valsta 2030.....	21
Nytt kultur- och aktivitetscenter.....	21

Demokratiska och inkluderande samhällen	23
Invånardialoger.....	23
<i>Medborgarbudget Mötesplatsen Valsta.....</i>	<i>23</i>
<i>Områdesbudget SigtunaHem.....</i>	<i>24</i>
<i>Seniordialogen och Seniormässan.....</i>	<i>24</i>
Tillgänglig fritid.....	24
<i>Sigtuna Funkis.....</i>	<i>24</i>
<i>Fritidsbanken.....</i>	<i>25</i>
<i>Brobygget.....</i>	<i>25</i>
Nationella minoriteter.....	26
God utbildning och uppväxtvillkor.....	27
Utemiljöer och nya lokaler	27
Barnets rättigheter och delaktighet.....	28
Barn- och elevhälsa.....	28
Sociala team.....	28
Hållbarhet inom utbildningen.....	29
<i>Naturskola och Arlandagymnasiet.....</i>	<i>29</i>
<i>Utmärkelse för Skola för hållbar utveckling.....</i>	<i>29</i>
<i>SigVända.....</i>	<i>29</i>
Främjande och förebyggande arbete för god hälsa.....	30
Suicidprevention	30
Insatser för psykisk hälsa	30
<i>Att främja hälsa genom konsten .....</i>	<i>30</i>
<i>Främja närvaro och förebygga frånvaro i skolan.....</i>	<i>31</i>
Samverkan kring barn och ungdomar.....	31
<i>Tjejer Oxå! .....</i>	<i>31</i>
<i>Samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF).....</i>	<i>31</i>
Samverkan kring barn 0-6 år och deras familjer.....	32
<i>Mamma United.....</i>	<i>32</i>
<i>Utökat hembesöksprogram.....</i>	<i>32</i>
<i>Våldsförebyggande arbete riktat till pedagoger i förskolan .....</i>	<i>33</i>
<i>Familjecentralen.....</i>	<i>33</i>
Innovativ arbetsmarknad och näringsliv	34
Arbetsmarknadspaket.....	34
Etableringslyftet.....	35
Internservice	35
Meningsfull vardag genom sysselsättning	35

Sammanfattning

Ett omfattande hållbarhetsarbete har pågått inom hela Sigtuna kommun under 2022.

Ett särskilt prioriterat arbete är [Samhällsbyggnadslyftet](#), som är en långsiktig och kommunövergripande reform med syftet att minska och motverka segregationen i kommunen och stärka hela kommunens attraktivitet. Under 2022 lanserades fyra sociala insatser som resultat av en förvaltningsövergripande workshop och planeringen för ett [nytt kultur- och aktivitetscenter](#) i Valsta tog stora steg framåt.

En [ny översiktsplan](#) har antagits och arbetet med att ta fram en [landsbygdsstrategi](#) har påbörjats genom en dialog- och förankringsprocess.

Rapporten om vägen mot en [fossilfri fordonsflotta 2025](#) i ramen av Plan för klimatsmart Sigtuna har förankrats och förarbetet mot utbyte av fordon och inrättande av en bilpool är igång. Energikrisen i Sverige ledde till en förstärkning av [energi- och klimatrådgivning](#), och kommunen har genomfört en rad [åtgärder för att spara energi](#) inom olika verksamheter. Arbetet med att öka andelen [ekologiska livsmedel](#) och minska matens klimatpåverkan är framgångsrikt. Jämfört med 2021 har kommunen minskat matsvinnet med 20 procent.

Flera [naturvårdsprojekt](#) har bedrivits under året såsom framtagandet av en handlingsplan för invasiva arter, åtgärder för bekämpning av den invasiva vattenväxten sjögull och en pollinatörsatsning på Norrbacka-fältet. Åtgärder mot

granbarkborren har också genomförts genom mer storskaliga avverkningar och borttagning av granar som riskerar att angripas och därmed sprida insekterna vidare.

Inom kommunens arbete med [fysisk och psykisk hälsa](#) samt [trygghetsfrågor](#) är det främjande och förebyggande arbetet en grundpelare. Under 2022 startade den fältande verksamheten [Valstagruppern](#), som arbetar för att minska nyrekrytering till kriminalitet och verka brottsförebyggande i Valsta. Samverkansmodellen [SSPF](#) som samlar skola, socialtjänst, polis och fritid utvecklade två nya forum: SSPF junior och SSPF grupp, där målgruppen är elever på mellanstadiet och grupper av ungdomar. Inom förskolan har det [våldsförebyggande arbetet](#) förstärkts.

En invånardialog i form av en [medborgarbudget](#) genomfördes i kommundelen Valsta för att testa en hög grad av invånardeltagande. Invånarna fick rösta och därmed vara med och bestämma om vilken typ av verksamhet de ville ha på mötesplatsen i Valsta. Budgeten för projektet var 300 000 kronor som fördelades på sju av de framröstade förslagen.

Två projekt med syftet att minska arbetslösheten i kommunen som fortsätter visa resultat är [Arbetsmarknadspaketet](#), som fokuserar på att få fler invånare med vuxen-utbildning, gymnasieexamen och egen försörjning – och [Etableringslyftet](#), ett samverkansprojekt som matchar nyanlända och arbetsgivare.

Inledning

Syftet med redovisningen är att beskriva hur kommunens verksamheter bidrar till en hållbar utveckling av Sigtuna kommun och sammanfatta ett urval av arbetet som genomförts under 2022. Hållbarhetsredovisningen kompletterar analysen och uppföljningen som görs i årsredovisningen under målet Hållbar samhällsutveckling.

Redovisningen är uppdelad i sju tematiska områden där varje kapitel kopplas till de relevanta Agenda 2030 målen, samt kommunens egna planer och program.

Kommunfullmäktiges mål: Hållbar samhällsutveckling

Enligt Mål och budget 2022-2024 ska arbetet med en hållbar utveckling genomsyra kommunens verksamheter och integreras i servicen till invånare och olika samhällsaktörer som näringsliv och civilsamhällets organisationer. Sigtuna kommun ska även fortsätta definiera och i möjligaste mån integrera FN:s globala Agenda 2030 i sitt arbete. För bästa resultat krävs att hållbarhet är integrerade i alla verksamheter och att de miljömässiga, sociala och ekonomiska dimensionerna hanteras tillsammans. En viktig roll för kommunen är att tillsammans med olika aktörer vara drivande för främjandet av en hållbar utveckling.

Förstärkt hållbarhetsarbete och integrering av Agenda 2030

Arbetet med att förstärka hållbarhetsarbetet och integrera Agenda 2030 handlar om att koppla och inkludera hållbarhetsmål i ordinarie verksamhet, processer och styrdokument.

Under 2022 har arbetet med hållbar utveckling och integrering av Agenda 2030 målen befästs allt mer. Kommunens nämnder redovisar hur de inom sin kärnverksamhet bidrar till målet en hållbar samhällsutveckling och förvaltningar kopplar verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser till Agenda 2030 målen. Det gäller även i kommunala planer och program där bland annat de under året antagna Översiktsplanen och Avfallsplanen tar utgångspunkt i hållbar samhällsutveckling och målen i Agenda 2030.

För att öka kunskapen om Agenda 2030 och skapa engagemang för hållbarhetsfrågor har interna utbildnings- och kommunikationsinsatser genomförts. Utbildningen är ett sätt att öka kunskap, förankra arbetet och samtidigt skapa en förvaltningsövergripande dialog för att möjliggöra utökad samverkan kring hållbarhetsfrågor. Utbildningen kopplar globala hållbarhetsfrågor till lokala insatsområden, samt visar på framgångar och utmaningar i arbetet.

För att hållbarhetsarbetet ska bli en naturlig del av hela kommunorganisationen är det viktigt att skapa en gemensam förståelse och en enhetlig grund för arbetet. Kommunikation är ett verktyg för att uppnå detta. Genom att berätta om det hållbarhetsarbete som görs i verksamheterna och samhället i stort, kan kommunen ge tips och information om hur olika aktörer kan bidra till

en hållbar utveckling. Kommunikation spelar också en viktig roll i utvecklingen av dialog och samverkan med olika målgrupper.

Agenda 2030-utskottet under kommunstyrelsen ska stödja de kommunala verksamheternas arbete inom Agenda 2030-området och kan även följa upp hur nämnderna arbetar, eller avser att arbeta, med aktuella frågor. Utskottet ska arbeta för att Agenda 2030 och dess mål kopplas till och inkluderas i verksamhetsplaner, processer och i framtagande av relevanta styrdokument stödja de kommunala verksamheternas arbete inom övergripande strategiska hållbarhetsfrågor och på så sätt förstärka kommunens hållbarhetsarbete. De ärenden som hanteras i utskottet rör strategiska frågor kopplat till övergripande hållbarhetsarbete och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, såsom beredning av planer inom hållbarhetsområdet, hållbarhetsredovisning, utbildning och kommunikation. Under 2022 har utskottet agerat som referensgrupp för framtagandet av landsbygdsstrategin.

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling

Genom den globala handlingsplanen Agenda 2030 har alla FN:s medlemsländer förbundit sig till att arbeta för att uppnå en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar värld till 2030.

Agenda 2030 innehåller 17 mål och 169 delmål. För att uppnå en hållbar utveckling krävs ett helhetsgrepp och ett engagemang från alla nivåer i samhället. Utmaningarna i hållbarhetsarbetet är till stor del globala, men lösningarna oftast lokala och kommuner har en viktig roll i genomförandet av Agendan

Minskade klimatutsläpp och förnybar energi

Planer och program:

- Plan för klimatsmart Sigtuna (2018)
- Program för måltidsverksamheten i Sigtuna kommun (2022)

Inom detta kapitel står klimatfrågan i fokus, som är en viktig förutsättning till miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. SMHI tar varje år fram statistik över utsläpp inom kommunens gränser, Figur 1. De senaste siffror kommer från 2020, då Sigtuna kommun låg på 324 000 ton (jämfört med 427 000 ton i 1990). Dock finns utmaningar med denna statistik då punktkällor från t.ex. Bristaverket, flygplatsen Arlanda samt E4an oproportionerligt fördelas till vår kommun. Samtidigt som utsläpp som genereras inom andra delar av landet eller världen och utsläpp från flygresor utomlands inte inkluderas. Ett annat sätt att mäta våra utsläpp är genom verktyget Konsumtionskompassen, framtagen av SEI under 2022. Där fördelas de konsumtionsbaserade utsläppen inom olika kategorier:

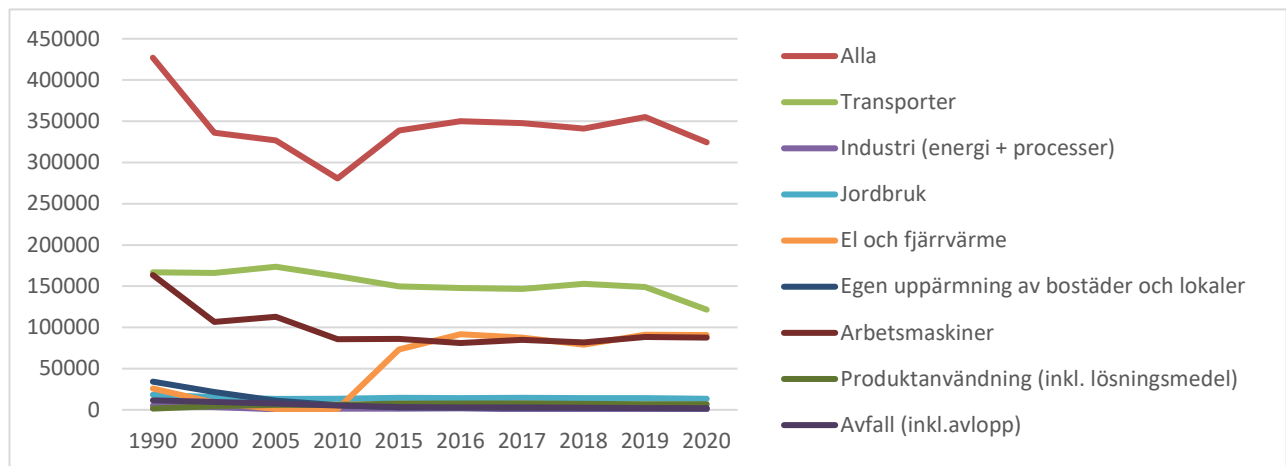
- Transporter (andel 45 procent),
- boende och möbler (andel 16 procent),
- livsmedel inkl. restaurang (andel 22 procent),
- kläder och skor (andel 4 procent),
- kultur, sport och fritid (andel 7 procent)
- övrigt (andel 6 procent)

Det beräknas ytterligare 1 ton/person/år för utsläpp av offentlig sektor och 2.7 ton/person/år för privata och offentliga investeringar. För 2022 blir resultatet per person 9.71 ton per år och person.

Energifrågor har fått ökad uppmärksamhet under 2022. De höga elpriserna beror på en fri europeisk elmarknad och höga priser på fossila bränslen som en konsekvens av att Ryssland i allt större utsträckning strypt tillgången på naturgas – vilket i sin tur ökade efterfrågan efter svensk el. Detta har ledd till utmaningar både för kommuninvånarna, men även delar av de kommunala verksamheter som är mycket beroende av el, såsom Midgårdsbadet.

Plan för Klimatsmart Sigtuna (2018) samlar och konkretiserar kommunens målsättningar och strategier för att främja utvecklingen mot ett fossilfritt samhälle och en fossilfri kommunorganisation utifrån de fyra prioriterade områden:

- konsumtion,
- samhällsplanering,
- byggnation och energi samt
- resor och transporter.

Figur 1: SMHI (2022). Växthusgaser totalt i Sigtuna kommun i ton/år

En fossilfri fordonsflotta

Den största delen av kommunens geografiska såväl som konsumtionsutsläpp kommer från transportsektorn. Under året har teknik- och servicekontoret i samarbete med hållbarhetsenheten tagit fram en rapport som visar vägen till en fossilfri personbilsflotta inom kommunorganisationen till 2025. En rad åtgärder har tagits fram för att styra kommunen mot att klara sina fastställda mål. Det handlar om:

- Val av drivmedel - i första hand ska elbilar användas. Detta samordnas med planen om infrastruktur kring laddplatser. Där det inte finns möjlighet att installera laddstolpar är biogas ett alternativt drivmedel. Tyngre fordon ska ställa om från diesel till förnybar diesel (HVO100).
- Ansvaret för alla kommunens fordon centraliseras till teknik- och servicekontoret och en fordonansvarig anställs.
- En bilpool införs vid kommunhuset som alla förvaltningar har tillgång till, som komplement till den befintliga cykelpoolen.
- Digitala system för körjournal och fordonsbokning/reseplanering ska upphandlas.
- Information om köpande och användande av el(last)cyklar, SL-kort och miljötaxi kommer att utökas och förtydligas.

Energi- och klimatrådgivning

Energi- och klimatrådgivningen (EKR) är en kostnadsfri service från kommunen till dess invånare, föreningar och små och medelstora företag. Målsättningen är att öka användning av förnybar energi och att effektivisera energianvändningen samt att minska klimatpåverkan. Verksamheten är finansierad genom statliga medel från Energimyndigheten. Den kommunala energi- och klimatrådgivningen bedrivs i samarbete med 26 kommuner i Stockholmsregionen. Sigtuna ingår sedan 2021 i ett klustersamarbete tillsammans med Upplands-Bro, Upplands Väsby och Sollentuna kommun. Sedan april 2021 finns det en energi- och klimatrådgivare på Sigtuna kommuns hållbarhetsenhet som driver samarbetet både inom klustret såsom i regionen.

Inom ramen för energi- och klimatrådgivningen

har bland annat osäkerheten i energipriserna samt elförsörjningen adresserats genom ett flertal informationsinsatser och aktiviteter riktade mot kommunens invånare och företag. Kommunens energi- och klimatrådgivare har också varit inbjuden till ett flertal tv- och radioprogram vilket stärker Sigtunas varumärke i hållbarhetsfrågor.

Några exempel på projekt under 2022 är ett nätverk för bostadsrättsföreningar för utbyte av erfarenheter och kunskap. Workshopen ”Hållbar vision: Stad” på Tekniska Museet i Stockholm erbjuds till alla årskurs 4-9 samt gymnasieklaser kostnadsfritt. I ramen av den Europeiska mobilitetsveckan har en kostnadsfri cykelservice i Märsta cykelgarage anordnats. Dessutom har marknadsföringsmaterial med tema underhåll och energieffektivisering tagits fram, som kommer att användas under 2023.

Energispar

För att möta risken för elbrist under vintern har teknik- och servicekontoret fått i uppdrag att samordna Sigtuna kommuns energibesparande åtgärder, där syftet är att minska kommunens eleffektuttag under timmar med hög belastning men också för att minska kommunens totala energianvändning på lång sikt.

Ett projekt har påbörjats med att konvertera det kommunala belysningsnätet till LED-ljuskällor, som är mer energisnåla och har längre livslängd än befintlig belysning. Efter årets utbyten av belysningsarmaturer har kommunen cirka 35 procent LED-armaturer och insatser har även genomförts för att minska storleken på huvudsäckringar. Där så möjlig har även abonnemang slagits ihop i syfte att optimera det kommunala belysningsnätet. Konvertering till LED-ljuskällor kommer innebära en minskad elförbrukning med omkring 70 procent och är ett viktigt led för en hållbar energianvändning. Kommunen ser också över hur belysning utomhus tänds och släcks och justerar gatu- och fasadbelysning för att bli mer effektiv.

Temperaturen i simbassänger har sänkts med en grad och belysning i utrymmen när de inte utnyttjas har minskats eller stängts av. I sporthallarna har kylning av träningslokaler minskats något. Måltidsverksamheten på teknik- och servicekontoret har under året genomfört energibesparande insatser genom att bland annat se över

den energikrävande utrustning som finns i storkök, till exempel ugnar, värmeskåp, värmeplattor och inte minst den energikrävande snabbkylaren. Inom skolorna släcks lokaler när de inte används. I St Gertrudskolan byts även dagens eldrivna värmesystem ut mot vattenburen värme.

Kommunen har också säkerställt att samhällsviktig verksamhet har tillgång till reservel även vid elavbrott. Här ingår till exempel en prioriteringsordning för vad som kan stängas ned vid behov så att verksamhet inom till exempel vård och omsorg klarar sig.

Hållbara måltider

På förskolor, grundskolor, gymnasium och särskilda boende serveras dagligen omkring 10 000 måltidsportioner och livsmedelsinköp utgör för ungefär 80 procent av kommunens totala inköp. Hälsosamma måltider är en viktig förutsättning för lärande och folkhälsa, samtidigt som livsmedel också står för en av de största andelarna växt-husgasutsläpp från konsumtion. I mars 2022 beslutades det reviderade måltidsprogrammet i kommunfullmäktige (KS/2021:588).

I programmet presenteras tre mål:

Mål	2022
Andelen ekologiska livsmedelsinköp ska vara 60% år 2030	40,5 %
Matsvinnet i kommunens verksamheter ska succesivt minska	Minskning med 20% jämfört med 2021
Matens klimatpåverkan ska minska över tid (CO ₂ e/kg)	Minskning med 0,2% jämfört med 2021

För att kunna öka andelen ekologiska livsmedel trots minskad tillgång på marknaden har en översyn av menyer genomförts under 2022 och i processen för den nya livsmedelsupphandlingen har fler ekologiska produkter efterfrågats. Menyer klimatmärks för att gästerna lätt ska se vilken maträtt som är klimatsmart.

Behovet av livsmedelsberedskap är något som aktualiserats under såväl coronapandemin som invasionen av Ukraina. Livsmedelsberedskap var också årets tema för den nationella beredskapsveckan där kommunen arrangerade aktiviteter tillsammans med föreningen Trygg i Märsta och Märsta centrum.

Måltidsservice på teknik- och servicekontoret har under året samverkat med personal på förskolor och grundskolor samt på särskilda boenden för att minska tallrikssvinn samt informera om vad hållbara måltider innebär. Likaså har smakpaneler och smakskeदार införts på flera skolor, som ett led i att tillvarata elevers synpunkter ur ett barnrättsperspektiv och att minska matsvinnet.

Inom projektet Nära måltid samverkar teknik- och servicekontorets måltidsverksamhet med äldre- och omsorgsförvaltningen. Under 2022 har all personal på särskilda boenden och berörd personal inom måltidsservice diplomerats efter att ha genomgått en digital utbildning. Målet med utbildningen är att invånare inom äldreomsorgen ska få en bra livskvalitet, där undernäring och dess konsekvenser minimeras.

Det har avsatts 200 000 kronor till odlingsväggar på skolor under åren 2022-2024 i syftet att stärka elevers kunskap runt mat, hälsa och klimat. Dessa finns på S:ta Gertruds skola, S:t Pers skola, Tingvallaskolan, Steningeskolan och Galaxskolan. Eleverna äter sallad från odlingsväggen till frukost och mellanmål (odlingsväggen syns även på framsidan av denna hållbarhetsredovisning).

Klimatarbete hos SigtunaHem

Kommunens bostadsbolag, AB SigtunaHem deltar i Allmännyttans Klimatinitiativ, vilket innebär att det finns två övergripande mål som ska uppnås till år 2030. Dels ska SigtunaHem bli fossilfria, dels ska energianvändningen minska med 30 % (jämfört med 2007).

Under 2022 blev 22 av SigtunaHems 25 tjänstebilar ersatta med elbilar. Energinvändningen har enligt Klimatinitiativets beräkningar minskat med ca 29 % till 2021 (jämfört med 2007). Genom att delta i allmännyttans Klimatinitiativ har SigtunaHem möjlighet att jämföra sig och sina förbättringsåtgärder med andra bostadsbolag i Sverige.

Under 2022 har byggnationen av Stationshusen vid Sätuna torg startat med spontning och pålning för att sedan kunna gjuta grunden. Stationshusen byggs enligt kriterier för Miljöbyggnad Silver vilket innebär att byggnaden måste uppfylla höga lagkrav – bland annat måste solskyddet, ljudmiljön och ventilationen vara bättre. Det är

NCC som bygger på uppdrag av AB Sigtuna-Hem i detta centrala läge, nära Märsta station. Målet är att skapa en välkomnande och livfull stadsmiljö med bostäder och service. Totalt kommer 210 bostäder och 3500 kvm lokalyta att byggas. Sigtuna kommun ansvarar för upprustning av infrastrukturen i närmiljön, inklusive upprustning av torget och anläggning av en ny lokalgata.

Ett tryggt samhälle och livskraftiga ekosystem

Planer och program:

- Översiktsplan (2022)
- Avfallsplan (2022)
- Program för bostadsbyggande (2022-2026)
- Miljöprogram (2010)
- Lekplatsplan (2019)
- VA-Plan (2017)

Den snabba och stora inflyttningen till storstadsområden ställer krav som behöver bemötas på ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt. Växande städer kan skapa nya möjligheter för ekonomisk utveckling, men kan också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystem. Hållbar samhällsplanering omfattar hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Trygghet, trivsel med närhet till natur och grönområden är viktiga faktorer för attraktiva boendemiljöer.

Grönska och vatten fyller en flerfaldig roll i samhället. Valfungerande gröna och blåa landskap möjliggör en livskraftig biologisk mångfald, som i sin tur bidrar med viktiga ekosystemtjänster. För kommunens invånare innebär natur och en nära tillgång till rekreativmiljöer en stor livskvalitet. Naturmiljöer utgör dessutom en viktig resurs för att främja en god folkhälsa.

Under 2022 har kommunens invånare upplevt att tryggheten ökar i kommunen. I statistikmyndigheten SCB:s årliga medborgarundersökning svarade fler invånare än tidigare att de känner sig trygga utomhus i det område de bor när det är mörkt ute, samtidigt som färre än föregående år tycker att det är ett problem med narkotikahandel och med personer som är påverkade av alkohol eller narkotika. Dessutom upplever betydligt fler att det är viktigt med en blandning

av människor från olika kulturer och bakgrunder jämfört med föregående års resultat, och fler upplever att det är viktigt med närhet till naturen. Enligt statistik från Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) har även antalet misshandelsbrott minskat under 2022. Däremot ökade antalet stöldbrott markant under året. Vilket främst kan bero på att fler har återgått till att arbeta på sina arbetsplatser.

Ny översiktsplan

Under året antogs Översiktsplan 2022 för Sigtuna kommun. Syftet med planen är att bidra till en hållbar samhällsutveckling genom fysisk planering och att ge både nuvarande och framtida generationer förutsättningar att leva ett gott liv. Under arbetet har lokala mål formulerats för planeringen av den fysiska miljön. De tre aspekterna av hållbarhet - miljömässig, social och ekonomisk - sammanflätas i översiktsplanens tre utvecklingsinriktningar :

- mångsidig blandstad och levande landsbygd
- attraktiva och klimatsmarta trafiksystem
- robusta och gröna livsmiljöer.

I översiktsplanen beskrivs också utvecklingsinriktningar för Märsta, Sigtuna, Rosersberg och landsbygden. Bostadsutvecklingen ska framför allt ske på platser med god tillgång till kollektivtrafik och där det finns offentlig och kommersiell service. Fysisk planering spelar en central roll i samhällsutvecklingen och har en stor påverkan

på invånarnas liv. Därför är det viktigt att involvera invånarna i planeringsprocessen för att säkerställa att deras behov och önskemål beaktas. Genom att främja delaktighet och engagemang kan en mer hållbar och trivsamt närmiljö skapas där invånarna känner sig mer delaktiga och engagerade i sin närmiljö.

I arbetet med att utveckla den nya översiktsplanen har förslaget varit ute på samråd och granskning. Dessutom har dialoger hållits med barn- och skolungdomar för att ta hänsyn till deras perspektiv och behov. Resultaten från samråd, granskning och dialogerna, tillsammans med en kartdialog och en landsbygdsdialog, utgör grunden för översiktsplanens inriktningar.

Landsbygdsstrategi

Under 2022 påbörjades arbetet med att ta fram en landsbygdsstrategi. Det är en del i arbetet för att stärka möjligheterna att bo, leva och verka på kommunens landsbygder. Strategin ska förtydliga kommunens idéer och viljeriktning för utvecklingen av landsbygderna.

För att fånga upp tankar, åsikter och erfarenheter om landsbygdernas kvaliteter, möjligheter och områden för utveckling har under hösten 2022 pågått en intern förankring med alla förvaltningar och invånardialoger runt om i kommunens landsbygder. Totalt har ungefär 200 personer deltagit i dialogprocessen vid 7 olika tillfällen. Det har genomförts en *Seniordialog*, barndialoger på Skepptuna och Odensala skola, en företag- och näringslivsdialog i Märsta samt invånardialoger i Skånåla, Odensala, Lunda och Haga. Resultatet från dialogerna ligger nu till grund för landsbygdsstrategin och de insatsområden som ska tas fram under 2023, då strategin ska färdigställas och antas.

Natur- och vattenområden

Natur

Naturvårdsarbete

Kommunens naturvårdsarbete främjar biologisk mångfald och upplevelser i en rik och varierad natur.

Tre naturvårdsprojekt (LONA - lokala naturvårdsprojekt) som påbörjades 2021 har fortsatt under 2022. Projekten får stöd av statliga bidrag och handlar om:

1. att ta fram en handlingsplan för invasiva främmande arter
2. bekämpning av den invasiva vattenväxten sjögull
3. pollinatörsatsning på Norrbacka-fältet.

Handlingsplanen mot invasiva arter syftar till att få en ökad kunskap om invasiva främmande arter och hur bekämpning av arterna ska utföras mer kostnadseffektivt. Invasiva arter tränger undan inhemska arter och kan också medföra sociala och ekonomiska negativa effekter. Projektet kring sjögull syftar till att bekämpa och förhindra spridning av den invasiva arten ut i Mälaren och arbetet beskrivs mer utförligt under vattenavsnittet nedan. Projektet Norrbackafältet omvandlar gräsytor till ängsmark för att öka den biologiska mångfalden och gynna pollinerare. I projektet utreds även förutsättningarna att omvandla fler gräsytor till ängsmarker där också ekonomiska och sociala värden utvärderas.

I det kontinuerliga arbetet strävar kommunen efter att få in mer ängsytor på parkmark och även minska exotiska växtarter i nya parkmiljöer för att på så sätt främja inhemska växtarter som gynnar pollinerare. Vid plantering av träd eftersträvas en variation av trädarter för att minska risken att ett stort antal träd behöver tas ned på grund av sjukdomar som till exempel almsjukan och askskottsjukan. I och med effekterna av klimatförändringarna kommer det troligtvis bli fler sjukdomar kopplade till trädarter vilket gör det viktigt att ha en variation i trädarter i parkmiljöer. Vid röjning av naturmiljöer görs avvägningar kring hur den biologiska mångfalden ska gynnas, samtidigt som områdena ska göras tillgängliga och trygga för människor. Till exempel sparas död ved i skogen för att främja insekter som trivs i död ved, och blommande buskar och träd sparas i brynmiljöer för att skapa variationsrika miljöer som gynnar fåglar och insekter.

Arbetet med att tydliggöra de kommunala naturreservaten för besökare har inletts genom att märka ut gränserna i Rävsta naturreservat, särskilt efter att reservat utvidgats.

Skog

Under 2022 anställdes en skogsförvaltare vars fokus låg på arbetet kring granbarkborreangreppen. Flera åtgärder såsom mer storskaliga avverkningar genomfördes. Granar som riskerar att angripas och därmed sprida insekterna vidare

har tagits ner och forslats bort eller randbarkats så att barken torkar ut. En uppdaterad skogsbruksplan togs fram under 2022 samt en inventering av granbarkborreangripna träd genomfördes. Skogsbruksplanen kommer framöver användas för att planera skötsel och åtgärder i kommunens skog.

Grön infrastruktur

Kommunstyrelsen fick i Mål och Budget 2022-2024 uppdrag om att utreda möjliga konsekvenser och effekter av införande av Boverkets modell för grön infrastruktur. Boverkets och Naturvårdsverkets gemensamma vägledning Grönplanera! användes som utredningsunderlag och i den finns processbeskrivningar, referensexempel och motiv till varför och hur kommuner kan arbeta med grönplanering. Även en utredning om planeringsverktyget EkoSystemTjänst-EffektRäkning (ESTER) gjordes inom det här uppdraget. ESTER används för att undersöka vilka ekosystemtjänster som finns på en plats och hur dessa kan påverkas av en planerad åtgärd. Verktöget är fortfarande under utveckling och en utvärdering gjordes 2020/2021 där Sigtuna kommun deltog som en av flera testpiloter. En av slutsatserna i arbetet är att ett förstärkt arbete med grön infrastruktur i Sigtuna är viktigt och möjligt och det skulle gynna den hållbara samhällsutvecklingen.

Vatten

Vattenvårdsprojekt

Kommunen bedriver en strategisk vattenplanering för att skydda och utveckla kommunens vattenmiljöer. För att säkerställa bra vattenkvalité och de ekosystemtjänster som vattnet bidrar till, följer kommunen upp kraven som ställs i vattenförvaltning, vattenmyndigheternas åtgärdsprogram och annan lagstiftning som rör vatten.

I samverkan med markägare och Knivsta kommun har kommunen tagit fram en åtgärdsplan för Garnsviken och nedre delen av Lövstaån. Vattenstatusen i Garnsviken är för närvarande otillfredsställande, och syftet med planen är att förbättra den till god vattenstatus senast 2027. Genom att kartlägga olika källor som påverkar vattenkvaliteten och ta fram lämpliga åtgärdsförslag, hoppas man att detta mål ska kunna nås. För att öka dialogen och involvera markägarna skickades en enkät ut för att ta reda på deras synpunkter och önskemål.

Samhällsbyggnadskontoret har två pågående projekt som fokuserar på att främja samarbete och dialog mellan kommunen och markägare för att hitta hållbara lösningar gällande vatten och övergödning.

Ett av projekten har pågått sedan 2022 och är en samarbetsinsats mellan Sigtuna och kommunerna Upplands-Bro och Håbo för att förbättra vattenkvaliteten i Lilla och Stora Ullfjärden och Skofjärden. Projektet finansieras av LOVA-medel från länsstyrelserna i Stockholm och Uppsala och syftar till att minska övergödning i sjöarna genom åtgärder som involverar lantbruk, hästnäringen och andra verksamheter. En åtgärdssamordnare är anställd för att sprida kunskap och hjälpa lantbrukare och andra verksamheter att ansöka om finansiering för vattenvårdsåtgärder. Samarbetet kommer att pågå fram till 2024.

Under hösten 2021 startade dessutom ett projekt som finansieras med LONA-bidrag och som drivs av Samhällsbyggnadskontoret och SIVAB (Sigtuna Vatten och Renhållning) i samverkan. Syftet är att ta fram åtgärder för att minska problemen med översvämningar, hög näringsbelastning och miljögifter i Odensalabäcken. I december 2021 träffade kommunen markägarna runt Odensalabäcken för att informera och diskutera projektet och deras planer. Resultatet av dialogen visade att samverkan och bättre samarbete med kommunen är nödvändigt för att ta tillvara på lokal kunskap och undvika konflikter med närliggande fastigheter. Projektet kommer att inkludera markägarna i arbetet för att skapa hållbara lösningar. Under 2023 planeras en utredning om åtgärder och platser längst vattendraget som är mest lämpliga för att förbättra vattenkvaliteten och undvika översvämningar.

I Märstaån i Sigtuna kommun har den invasiva vattenväxten sjögull etablerat sig, vilket påverkar

både vattenmiljön och samhällsekonomi negativt. Åtgärder finansierade med stöd av länsstyrelsen i Stockholms län och LONA-bidrag syftar till att undvika spridning av sjögull via Märstaån till den östra delen av Mälaren. Manuell rensning av sjögull i Märstaån har visat sig vara en effektiv metod för att minska spridningen av arten ner mot Mälaren, vilket genomfördes under hösten 2021 och våren 2022.

Vattenplanering

Det är viktigt att förebygga klimatrelaterade risker och olyckor tidigt i den fysiska planeringen. Kommunen har arbetat med att integrera skyfallskarteringen i detaljplanearbetet och den har använts vid utvecklingen av den nya Översiktsplanen som godkändes 2022. Karteringen kommer att fungera som en grund för planering och för kommunens klimatanpassningsarbete.

Samverkan inom vattenområdet

En viktig del i arbetet med Agenda 2030 är att den ska genomföras i dialog och samverkan. Detta är särskilt viktigt när det gäller vattendrag som sträcker sig över kommungränser. Nedan är några exempel på samverkan kring vattenfrågor som kommunen deltar i.

Oxunda vattensamverkan är ett mellankommunalt samarbete mellan Sollentuna, Järfälla, Upplands Väsby, Sigtuna, Vallentuna och Täby. Syftet med samarbetet är att uppnå god ekologisk status i sjöar och vattendrag, bevara biologisk mångfald och natur- och kulturvärden samt begränsa mänsklig påverkan och förorening. De prioriterade fokusområdena för samarbetet de närmaste åren är att minska påverkan från hästgårdar, utreda näringsbelastning i sjöar och stärka biologisk mångfald. Under 2022 har samarbetet genomfört miljöövervakning av vattenförekomster, strategi för att minska näringsläckage från hästgårdar samt ett övergripande projekt för att utreda och åtgärda vandringshinder inom avrinningsområdet. Projekten kommer att fortsätta under 2023. Samverkan sker främst genom kompetenshöjande och kommunikativa insatser.

Dessutom finns det samverkan för Märstaån och grundvattenrådet för Norra Stockholmsåsen.

Kommunens trygghetsarbete

Trygga Sigtuna

Sigtuna kommun har ett trygghetscenter som är navet i kommunens trygghetsarbete, krisberedskap och civilt försvar. I trygghetscentret samverkar olika funktioner däribland polisen, brandkåren, fastighetsägarnas Business Improvement District (BID) och kommunens olika verksamheter. Trygghetsenheten arbetar även med framtagande av lägesbilder och konceptet effektiv samordning för trygghet (EST) för att möjliggöra att lokala geografiska lägesbilder för brott och ordningsstörningar tas fram i olika kommundelarna. Detta sker i samverkan mellan kommunen, polisen och fastighetsägarna. Lägesbilderna ligger sedan till grund för insatser på ottrygghetsskapande platser i kommunen.

För att skapa en trygg miljö med låg kriminalitet för kommunens invånare fortsätter arbetet med implementeringen av programmet Trygga Sigtuna. Under 2022 påbörjades ett kommunikationsarbete där kunskapsspridning om de trygghetsskapande insatserna ska bidra till att den upplevda tryggheten ökar.

Ett av de viktigaste områdena när det gäller att öka tryggheten och säkerheten på sikt i kommunen är att all stadsplanering i kommunen utgår från principerna i programmet BoTrygg2030 som till stora delar bygger på Agenda 2030 målet hållbara samhällen.

Under 2022 beslutades det även att Sigtuna kommun skulle som en av fem kommuner ingå i ett brottsförebyggande projekt med Brottsförebyggande Rådet (BRÅ). Under hösten genomfördes ett förberedande arbete där lägesbild och arbetsområden identifierades.

Civilt försvar och krisberedskap

Med anledning av kriget i Ukraina har kommunens arbete med civilt försvar och krisberedskap fått särskilt fokus under året. Bland annat har flera kompetenshöjande insatser genomförts, såsom krisövning med kommunledningen och webutbildning i cybersäkerhet för alla medarbetare. Utöver det har arbetet fortgått med att stödja förvaltningarna i deras arbete med att utveckla kontinuitetsplaner.

Trygga tunnlar

Invånarna i Sigtuna kommun har upplevt att gång- och cykeltunnlarna är otrugga platser. För att börjar åtgärda detta och skapa ökad trygghet hos våra invånare samt minska skadegörelse har ett samarbete mellan teknik- och servicekontoret och Eddaskolan pågått inom projektet ”Trygga tunnlar”. Målet var att göra tunnlar både ljusare och trevligare. För att öka barninflyttandet har elever som gick på Eddaskolan vårterminen 2022 tillfrågats att bidra med skapade verk, i text eller bild, utifrån temat ”lycka och glädje”. Först ut är Sleipnertunneln i Valsta, som nyinvigdes den 12 december. Nu finns ett nytt effektivt klotterskydd på plats, smyckat av teckningar som barnen på den intilliggande Eddaskolan ritat. Skyddet som monterats upp gör det snabbare och enklare att ta bort klottet, och det kan göras i stort sett kemikaliefritt. Skolan ligger nära tunneln och många elever passerar igenom på väg dit och på väg hem. Kommunen ser över andra platser där liknande upplägg går att genomföra.

Valstagruppern

Under 2022 startade verksamheten Valstagruppern som arbetar för att minska nyrekrytering till kriminalitet och verka brottsförebyggande i Valsta. Arbetet är finansierat av statsbidrag utifrån polisens definition av Valsta som ett utsatt område.

I Valstagruppern arbetar socialsekreterare och kuratorer i fält för att stötta ungdomar och deras familjer i att bryta och förebygga normbrytande beteende och utvecklandet av en kriminell livsstil. Forskning visar att när barn tidigt uppvisar ett normbrytande beteende ökar risken att det fortsätter över tid. Det är därför viktigt att identifiera och erbjuda stöd till dessa barn, och deras föräldrar, innan problemen vuxit sig stora och

riskerar att bli bestående. Valstagruppern riktar sig till ungdomar 12-20 år som redan har eller riskerar att hamna i kriminalitet eller annat normbrytande beteende.

Värna kulturvården

Under 2022 har S:t Lars kyrkoruin restaurerats. Det innebär alla Sigtuna stads tre kyrkoruiner har säkrats och att det värdefulla kulturarvet som de utgör har vårdats. S:t Olofs och S:t Pers ruiner renoverades under 2018 respektive 2019. Ruinerna har blivit av med gammalt löst bruk som har knackats bort och ersatt med stabilare kalkbruk. Projektet med att restaurera kyrkoruinerna driver Sigtuna kommun genom ett långtgående samarbete tillsammans med Sigtuna församling och Länsstyrelsen i Stockholms län. Förhoppningsvis behöver det nu inte utföras några nya åtgärder på flera decennier.

Avfallshantering och återvinning

Sigtuna kommun har tillsammans med Håbo, Knivsta och Upplands-Bro kommuner tagit fram en ny avfallsplan som gäller 2023-2030. Planen antogs i kommunfullmäktige i december 2022 och är kommunernas strategiska styrdokument för en hållbar avfallshantering. Avfallsplanen innehåller fyra utvecklingsområden med tillhörande utvecklingsmål:

- Förebyggande och återanvändning
- Avfall till resurs
- Minskad miljöpåverkan
- Tillgänglighet och service

Under året har flera åtgärder genomförts för att förbättra möjligheten för kommuninvånarna till

återanvändning och återvinning. Återvinningscentralen på Voltgatan fortsätter utveckla sin återbruksverksamhet och mängderna besökare som kommer till anläggningen har under 2022 ökat med 35 000 jämfört med året innan.

Det har också varit möjligt att lämna material under regelbundna turer med den mobila återvinningscentralen under 24 stycken så kallade retur-bilskvällar och återvinningshelger. Insamlings-systemet Pantamera Express på Återvinningscentralen där invånare kan lämna pant i större mängder är väldigt uppskattat och under året registrerades över 1 000 000 insamlade burkar och pant-flaskor.

Sedan 2022 ansvarar kommunen för insamling av returpapper. Detta sköts via insamling hos flerbostadshus samt verksamheter och via återvinningsstationerna. Under 2022 samlades närmare 215 ton returpapper in via återvinningsstationer och fyrfackssystemet.

Fyrfackssystemet med två kärl för respektive hushåll innebär att kommuninvånare kan sortera matavfall, restavfall, tidningar/returpapper samt förpackningar av ofärgat glas, färgat glas, metall, papper och plast i anslutning till sin bostad. Samarbetet med samverkanskommunerna Håbo, Knivsta och Upplands- Bro kring systemet fortsätter att utökas och en gemensam samordnare anställdes i april.

Samhällsbyggnadslyftet - Minska och motverka segregation

Planer och program:

- Mål och Budget 2022-2024
- Översiktsplan (2022)
- Program för bostadsbyggande (2022-2026)

Alla påverkas av ett samhälle som präglas av segregation, eftersom ett sådant samhälle riskerar att inte hålla samman. Det kan bland annat påverka känslan av gemenskap, trygghet och tillit. Andra samhällseliga konsekvenser kan handla om att människors potential inte tas tillvara på arbetsmarknaden och att affärsverksamheter påverkas, vilket kan leda till uteblivna skatteintäkter för samhället. Segregation kan även leda till att områden och människor stigmatiseras. De negativa konsekvenserna av segregation är ofta större för dem som bor i områden med socioekonomiska utmaningar än för dem som bor i andra områden. Både svensk och internationell forskning visar att boende i områden med socioekonomiska utmaningar får sämre livschanser sett till skolresultat, utbildningsnivå och möjligheter på arbetsmarknaden, liksom hälsa och levnadsvanor.

Samhällsbyggnadslyftet är en långsiktig och kommunövergripande reform med syftet att minska och motverka segregationen i kommunen och stärka hela kommunens attraktivitet. Arbetet i Samhällsbyggnadslyftet har pågått sen 2021 och utgår från en kartläggning av segregationen i kommunen som genomfördes 2019. Sigtuna kommun har stora utmaningar med segregation, det vill säga stora skillnader mellan olika kommundelar när det gäller faktorer som arbetslöshet, utbildningsnivå, medianinkomst, ekonomiskt bistånd och födelseland. Kommunen har även sex kommundelar som klassas som områden med socioekonomiska utmaningar i den nationella Segregationsbarometern.

Arbetet inom Samhällsbyggnadslyftet är av högsta prioritet och består av förstärkta sociala

insatser och en ny inriktning för samhällsplaneringen. Gemenskap, delaktighet, trygghet och en hållbar samhällsutveckling är viktiga ledord i arbetet. I det här kapitlet beskrivs verksamhet, aktiviteter och projekt som genomförts inom ramen för Samhällsbyggnadslyftet under 2022.

Ökade kunskaper i svenska språket

Projektet ”Ökade kunskaper i svenska språket med fokus på mammor och barn 0-6 år” har genomförts som en social insats inom Samhällsbyggnadslyftet. Insatsen genomfördes i samarbete mellan utbildning- och arbetsmarknadsförvaltningen och barn och ungdomsförvaltningen mellan oktober 2021 och 31 december 2022. Syftet med insatsen har varit att utveckla nya arbetsformer för att nå mammor i kommundelar med socio-ekonomiska utmaningar och som har barn som inte går i förskolan idag, med målet att fler barn ska börja förskolan och fler kvinnor ska läsa SFI.

Vid projektets avslut var det tydligt att arbetet har bidragit med både konkreta resultat och viktiga lärdomar. Totalt skrev projektet in 16 barn i förskola och 139 kvinnor i SFI under loppet av drygt ett år. Dessutom testades en rad olika metoder och verktyg för att nå målgruppen. En slutsats från projektet är att det finns ett behov av uppsökande arbete i kommunen, både riktat mot förskola och mot SFI. I det arbetet finns det många synergieffekter att dra nytta av genom att samverka mellan olika verksamheter som når målgruppen. Det har också blivit tydligt att målgruppen sällan nås effektivt genom skriftlig information utan behöver personlig kontakt där

språk och information kan anpassas utifrån för- måga.

Aktiviteter för ökad trygghet och delaktighet

I maj 2022 startade den sociala insatsen ”Aktiviteterna för ökad trygghet och delaktighet” upp. Inom insatsen genomförs olika typer av sport-, kultur- och fritidsaktiviteter för att öka tryggheten och delaktigheten i Valsta, med fokus på Valsta centrum och Valsta torg.

Under året har [Brobygget](#) och [Fritidsbanken](#) startat upp ”Brobygget Valsta torg” där kostnadsfria aktiviteter och utlåning av sport- och fritidsutrustning erbjuds på Valsta torg alla helger och skollov. Bemanningen har bestått av totalt 14 unga ledare från olika föreningar i kommunen som har fått möjlighet till feriejobb. Totalt har ca 6000 artiklar lånats ut genom Fritidsbanken på Valsta torg.

På mötesplatsen i Valsta centrum har arbetet inom insatsen fokuserats till tre områden: kommunikation, föreningsträffar och aktiviteter. Genom insatsen har fyra nya regelbundna aktiviteter kunnat starta upp på mötesplatsen: språkcafé, läxhjälp för SFI-elever, IT-café för äldre och aktiviteter för unga vuxna genom föreningen Möjligheternas plats. Totalt hade aktiviteterna ca 360 besökare under hösten 2022. En föreningsträff med en inspirationsföreläsning lockade ca 20 deltagare och syftade till att stärka föreningslivet i Valsta. Under hösten har även ett direktutskick tagits fram med lättförståelig information om mötesplatsen på fem språk: svenska, engelska, arabiska, somaliska och tigrinja. Det kommer att skickas ut till ca 9000 hushåll i Valsta med omejd i början av 2023.

Steg mot försörjning

Den sociala insatsen Steg mot försörjning handlar om att ge invånare i Sigtuna kommun som står långt ifrån arbetsmarknaden ett samordnat och individanpassat stöd för att kunna närma sig en självförsörjande sysselsättning. Arbetet påbörjades i september 2022 och genomförs i samverkan mellan utbildning- och arbetsmarknadsförvaltningen, äldre- och omsorgsförvaltningen och individ- och familjeomsorgsförvaltningen.

Under året har en ny arbetsmodell för samverkan mellan de tre förvaltningarna tagits fram och börjat användas. Inom insatsen används metoden case management för att ge ett samordnat och behovsanpassat stöd till deltagarna. Målet är att minst 40 individer ska delta i projektet under projektperioden och i januari 2023 var totalt 21 individer inskrivna. Av dessa 21 var 6 personer redo att söka arbete eller studier i januari 2023. Ett resultat som är mycket positivt då tidsramen för målgruppen att komma ut i arbete från andra liknande projekt har varit betydligt längre.

Utvecklat föräldraskapsstöd

Inom den sociala insatsen Utvecklat föräldraskapsstöd är syftet att utveckla och utöka kommunens föräldraskapsstöd, med fokus på utrikesfödda föräldrar. Arbetet genomförs i samarbete mellan individ- och familjeomsorgsförvaltningen och barn- och ungdomsförvaltningen. Insatsen utgår från två etablerade föräldraskapsstödsprogram: Föräldraskap i Sverige och ABC 3-12 år. En central del i insatsen innebär att undersöka och testa nya arenor och metoder för att nå och stötta föräldrar i målgruppen. Ett mål i projektet är att föräldraskapsstödsprogram ska erbjudas på förskolor och skolor i kommunen. Under 2022 genomfördes en omgång av programmet Föräldraskap i Sverige och två nya ledare utbildades i metoden.

Stadsdelsmammor

Under hösten 2022 påbörjades arbetet med att starta upp och testa metoden Stadsdelsmammor i kommunen. Stadsdelsmammor är en beprövad metod med goda resultat i flera svenska kommuner. Insatsen utgår från att utrikesfödda kvinnor anställs för att arbeta uppsökande och relationskapande mot andra invånare i kommunen. Stadsdelsmammornas uppdrag innefattar att

sprida samhällsinformation, stötta andra invånare i praktiska frågor som underlättar vardagen och att bryta social isolering. Kvinnorna som anställs som Stadsdelsmammor får också en möjlighet att stärka sina förutsättningar på arbetsmarknaden genom att lära sig mer om kommunen och utöka sitt professionella nätverk.

Under 2022 har metoden Stadsdelsmammor utvecklats och anpassats till kommunens lokala behov och förutsättningar. Många olika verksamheter har varit med och format hur arbetet ska se ut. Året avslutades med en rekryteringsprocess av de första Stadsdelsmammorna och i februari 2023 påbörjar tre kvinnor sitt jobb som Stadsdelsmammor i Sigtuna kommun.

Samverkan med BID-föreningar

Under 2022 skrevs en avsiktsförklaring mellan Sigtuna kommun och de två Business Improvement District-föreningarna (BID): Vi är Valsta och Trygg i Märsta under. För att skapa en tryggare närmiljö för alla kommuninvånare behöver olika aktörer inom kommunen samarbeta. Avsiktsförklaringen är ett sätt att stärka samverkan och det gemensamma arbetet ytterligare. De gemensamma målen fram till 2025 är att den upplevda tryggheten och säkerheten i det offentliga rummet har ökat, samtidigt som de kriminella nätverkens påverkan på lokalsamhället har minskat.

Enligt kommunens medborgarundersökning är det narkotikahandeln som skapar mest otrygghet hos invånarna. Därför ska konkreta åtgärdsförslag tas fram på hur narkotikaförsäljningen kan motverkas och parterna ska tillsammans arbeta för ökad närvaro och vuxennärvaro. Kommunen och BiD-föreningarna ska även fortsätt-

ningsvis samverka inom aktiviteter som exempelvis marknader, firanden, informationsdagar och områdesdagar samt aktiviteter för barn och unga.

Valsta 2030

Valsta 2030 är namnet på Sigtuna kommuns utvecklingsprojekt för kommundelen Valsta. Syftet är att stärka Valstas attraktivitet som kommun del att bo och verka i. Valsta 2030 bygger på en medborgardialog som genomfördes i Valsta under 2018-2019. Projektet sträcker sig över tio år och innefattar såväl långsiktig planering som kortsiktiga investeringar.

Under 2022 gjordes en upprustning av Vattentornsparken i Valsta. Visionen var att skapa en trygg mötesplats med aktiviteter för människor i alla åldrar. Inför upprustningen intervjuades invånare i olika åldrar om vilka förändringar de helst ville ha i Vattentornsparken och ett av önskemålen som hamnade högst på den listan var ökad trygghet. Under hösten blev parken färdigrustad med ny lekdel, ny boulebana, nya möbler, planteringar och ökad energisnål LED-belysning. En satsning på förbättrad belysning mellan före detta Valsta skolan och Kyrktorget har också genomförts för att bidra till ökad trygghet i området.

Under året har även arbetet pågått med att förbereda för en utveckling av området runt f.d. Valsta skolan och gamla Saga skolan. Bland annat planeras för skola och nya verksamheter i f.d. Valsta skolans lokaler.

Nytt kultur- och aktivitetscenter

Kommunstyrelsen gav i maj 2022 kommundirektören i uppdrag att genomföra utvecklingen av ett kultur- och aktivitetscenter på Valsta torg

i Valsta. Ambitionen är att skapa en inbjudande mötesplats med kultur, aktiviteter och service som välkomnar alla till ett levande, tryggt och hållbart Valsta.

Under hösten har arbetet fortgått med att utveckla ett verksamhetsinnehåll och koncept för kultur- och aktivitetscentret. Parallellt med det har planeringen för byggandet av huset påbörjats genom en arkitekturtävling där kommunens ramavtalade arkitekter tog fram förslag i form av skisser på placering och ungefärlig utformning av det nya kultur- och aktivitetscentret. Tävlingsbidragen ställdes ut på mötesplatsen i Valsta centrum och invånare i hela kommunen uppmuntrades rösta på sitt favoritförslag som i början av 2023 utsågs av en jury.

Demokratiska och inkluderande samhällen

Planer och program:

- Struktur för invånardelaktighet i Sigtuna kommun
- Strategisk handlingsplan för säkerhet och trygghet
- Gemensam handlingsplan mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021 - 2024
- Handlingsplan om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2022 - 2026

Fredliga samhällen och frihet från våld utgör både ett mål och ett medel för hållbar utveckling. Inkluderande, ansvarsfulla och rättvisa institutioner är grunden för en god samhällsstyrning fri från konflikter, korruption och våld. Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande.

Att upprätthålla ett högt och jämlikt valdeltagande är viktigt för att stärka demokratin i samhället. Sverige har ett internationellt sett högt valdeltagande, däremot är skillnaderna i valdeltagande betydande mellan olika geografiska områden och olika grupper i befolkningen.

Under 2022 genomfördes valet till riksdag, region- och kommunfullmäktige och valkansliet arbetade med flera insatser för att uppmärksamma valet.

Nationellt sett minskade valdeltagandet med tre procentenheter i riksdagsvalet 2022. Minskningen var större i kommuner med ett redan lågt valdeltagande jämfört med kommuner med ett högre. Valdeltagandet har generellt minskat i de flesta kommuner jämfört riksdagsval 2018. I Sigtuna kommun minskade valdeltagandet i riksdagsvalet 2022 (77,3 %) med 5,7 procentenheter jämfört med 2018 års riksdagsval (83,0 %). Minskningen berörde flera kommuner som Valsta, Märsta, Ekill och Tingvalla och norra Sigtuna.

Genomförandet av val är avgörande för vårt demokratiska samhälle och arbetet med valet har bland annat syftat till att nå ut med objektiv valinformation till kommunens invånare. Bland annat gjordes två besök på Arlandagymnasiet där

valkansliet höll en presentation om demokrati och ungdomar fick prova att rösta i en vallokal. Utöver detta arbetar kommunen med flera andra insatser för att öka invånardelaktigheten och inflytandet för alla kommunens invånare.

Invånardialoger

Medborgarbudget Mötesplatsen Valsta

Kommunledningskontoret hade under 2022 ett uppdrag om att ”införa möjligheten för invånare att komma med initiativ inom sina kommuner” med en budget om 300 000 kr. Uppdraget handlade i detta fall om att skapa ett *forum* för invånare som möjliggör faktisk påverkan, något som gjordes genom en medborgarbudget. Det har varit ett pilotprojekt, för att testa på en ny form av delaktighet. Detta görs med fördel kring redan existerande frågor och beslut. Medborgarbudgeten kopplades därför ihop med den sociala insatsen **Aktiviteter för ökad trygghet och delaktighet** inom Samhällsbyggandslyftet och går ut på att stärka den medskapande delen inom insatsen.

Målet med medborgarbudgeten var att aktivt låta invånarna bestämma om vilken typ av verksamhet de vill ha på mötesplatsen i Valsta. Invånarna har fått vara med och komma med förslag på hur platsen kan utvecklas. Efter att alla inkomna förslag granskats utreddes vilka som uppfyllde kriterierna för att gå vidare till nästa steg.

Alla förslag var tillgängliga på en digital dialogplattform för att göra processen transparent. Totalt gick 26 förslag vidare till röstningsfasen, där 295 röster från elever på Edda- och Sagaskolan,

ungdomar från ungdomsgården samt besökare på Mötesplatsen i Valsta röstade på de godkända förslagen. Sju förslag av dessa förverkligades, dessa var bland annat: teaterworkshops för barn, myshörna, spelkvällar och inköp av datorer och Ipads.

Metoden har varit ett verktyg för att inkludera deltagarna och skapa reellt inflytande. Flera deltagare reagerade positivt på processen trots en viss misstro i början. Detta visar på att dialogarbetet kräver långsiktighet och att tillit byggs upp över tid.

Områdesbudget SigtunaHem

I samarbete med SigtunaHem och Hyresgästföreningen genomfördes en områdesbudget på Magne/Ymergatan i Valsta. Områdesbudget är ett nytt sätt att ge hyresgäster möjlighet att påverka sitt boende och sin närmiljö. Processen är identisk med medborgarbudgetprocessen. Syftet med en områdesbudget är att ge hyresgästerna mer inflytande och att bidra till större gemenskap mellan grannarna i det berörda området. De boende har fått ge förslag som kan handla om både sociala aktiviteter och fysiska åtgärder på gårdarna. Pilotprojektet genomfördes under 2022 och hyresgästerna på det berörda området har fått vara med och bestämma vad budgeten om 200 000 kr ska användas till.

Områdesbudgeten pågick mellan maj till oktober, totalt 50 förslag inkom och 15 gick vidare till röstningsfasen. Av dessa förverkligades totalt 4 förslag: sittplatser på gårdarna, grillplatser, förbättra utemiljön och grannträff. Dialogen har syftat till att bidra till ett hållbart samhälle genom att öka ägandeskapet, inflytandet och delaktigheten bland hyresgästerna.

Seniordialogen och Seniormässan

Äldre- och omsorgsförvaltningen arrangerade

under maj 2022 en seniormässa för kommunens seniorer. Under mässan genomfördes en perspektivinsamlingen som syftade till att få en överblick kring vilka frågor som var av stor vikt för de äldre samt få höra de utmaningar och svårigheter som de stöter på i vardagen. Syftet var också att skapa ett bredare underlag för själva seniordialogen som skedde i oktober 2022. De mest prioriterade områden var:

- Trygghet
- Äldreomsorg (äldreboenden – bemötande, aktiviteter, service)
- Kommunal service
- Övrigt: sociala aktiviteter, bostadsanpassning, möjlighet för äldre att äta i skolmatsalar, utemiljöer.

En del av de synpunkter som kom fram genomfördes senare som exempelvis möjligheten för äldre att äta i skolmatsalar.

Seniordialogen var ett uppdrag som äldre- och omsorgsförvaltningen och kommunledningskontoret samverkade kring vars syfte var att ge de äldre möjlighet att påverka frågor som berör dem.

Under dialogen deltog cirka 77 personer. Presentationer och fokusgrupper hölls för att diskutera ett antal frågor rörande hur äldre kan inkluderas i ett allt mer digitalt samhälle samt om Sigtuna kommuns landsbygder för att bidra med seniorers tankar, erfarenheter och perspektiv kring landsbygderna idag och i framtiden. Resultatet från dialogen kommer att användas i arbetet med digitaliseringsplanen och landsbygdsstrategin.

Tillgänglig fritid

Sigtuna Funkis

Sigtuna Funkis är ett nystartat uppdrag inom Sigtuna kommun som har som grund att personer med funktionsnedsättning i alla åldrar har rätt till en meningsfull fritid.

Under 2022 har kultur- och fritidsförvaltningen inom ramen för detta genomfört ett antal aktiviteter för målgruppen barn och unga med funktionsnedsättning. En fritidsmässa hölls för personer med funktionsnedsättning i Täby kommun i september. Mässan var ett samarbete mellan kommuner i Stockholms län. Kören Opus Oktober från Märsta deltog.

Sigtuna Funkis har samordnat fem öppna höstlovsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning och deras familjer/ledsagare, samt simskola för grundsärskolan och sångworkshop för gymnasiesärskolan. Det genomfördes även jullovsaktiviteter och tillsammans med ValstaKonst har det anordnats skapande workshops för personer med funktionsnedsättning i alla åldrar.

Förvaltningen har även påbörjat en enkätundersökning i grundsärskolan, gymnasiesärskolan, Lärvux och dagliga verksamheter för att ta reda på hur det ser ut för personer med funktionsnedsättningar fritid i Sigtuna kommun och vad de önskar göra på sin fritid.

Utöver det har kommunen flera [sysselsättningsverksamheter](#) som riktar sig till personer som har en psykisk funktionsnedsättning och svårt att klara ett arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Fritidsbanken

Den 4 februari 2022 öppnades dörrarna till kommunens nya verksamhet Fritidsbanken. Fritidsbanken samlar in sport-och friluftsprylar, exempelvis skidor, pjäxor, skridskor, inlines och flytvästar, och lånar ut dem gratis i upp till 14 dagar.

Under 2022 har Fritidsbanken lånat ut 13 545 sportprylar till över 6 000 personer som aktiverat sig fysiskt på sin fritid. Vid slutet av året fanns totalt 3 000 artiklar registrerade för utlåning. Alla är begagnade och har skänkts av privatpersoner, företag och organisationer. Anpassad utrustning för personer med funktionsnedsättning har också införskaffats. Under året har verksamheten utvecklat flera samarbeten med olika föreningar och kommunala enheter. Till exempel har skolor och föreningar lånat utrustning till friluftsdagar och rastaktiviteter. Flera olika evenemang har också genomförts, som till exempel besök av kronprinsessparet. Fritidsbanken har

också tillsammans med Brobygget haft aktiviteter på Valsta torg, som en del i kommunens satsning [Aktiviteter för ökad trygghet och delaktighet](#).

Brobygget

I samarbete med föreningar i Sigtuna kommun erbjuder Brobygget en meningsfull fritid för barn och ungdomar med fokus på idrott. Brobygget arrangeras i samverkan mellan Sigtuna kommun, SigtunaHem, Vi är Valsta, Trygg i Märsta, Hyresgästföreningen Sigtuna och RF-SISU Uppland.

Brobygget har verksamhet i Ekilla- och Valsta sporthallar och på Valsta torg alla skollov. Antalet besökare ligger på ca 60-100 barn per dag i respektive hall. Brobygget har anordnat aktiviteter varje dag under hela sommarlovet på fem olika platser i kommunen. På de tre ställen som hade aktiviteter inomhus summerades besöksantalet till 9 700 stycken. Under 2022 har Brobygget By Night bedrivits i Vikingahallen fredags- och lördagskvällar samt under sommar- och jullovet. Under året har verksamheten haft en stor tillströmning av tjejer bland deltagarna. Från nästan noll är det nu 20-30 procent tjejer på plats. Vissa kvällar upp till 50 procent.

Under året har även Brobygget Sportis startat upp. Det är en öppen verksamhet som erbjuds i anslutning till skoltid under skolterminerna. Pilotprojekt har genomförts med bland annat Tingvalla- och St. Gertruds fritidshem där ledare från Brobygget erbjudit aktiviteter för fritidshemsbarnen en eftermiddag i veckan. På Steningehöjdens skola och Valsta sporthall har öppna eftermiddagsaktiviteter också pågått.

Brobygget har också tillsammans med föreningar startat upp en ny öppen prova-på verksamhet ute på anläggningar där föreningarna bedriver sina ordinarie aktiviteter under 2022. På fredagseftermiddagar erbjuds till exempel ”Brobygget Hockeysportis med Wings Hockey” till alla barn i ålder 5 till 15 år som vill prova på ishockey. Dessutom har Sigtunabygdens ryttarförening Stallsportis fyra eftermiddagar i veckan på sin anläggning. Ledare från föreningarna finns på plats och materiel och utrustning finns att låna för den som vill.

Nationella minoriteter

Den 2 december 1999 erkändes finska, samiska, meänkieli, romska och jiddisch som nationella minoritetsspråk. Riksdagen erkände samtidigt sverigefinnar, samer, tornedalingar, romer och judar till nationella minoriteter. Samerna utgör även ett urfolk i Sverige.

Sigtuna kommun tillhör förvaltningsområdet för finska sedan 2010. Detta innebär att kommunen ska säkerställa finskans ställning i kommunens organisation genom att implementera sverigefinnarnas språkliga rättigheter till förskola, äldreomsorg samt muntliga och skriftliga kontakter.

Under året antogs en handlingsplan om nationella minoriteter och minoritetsspråk som gäller under 2022 – 2026. Minoritetslagstiftningen är tvärasektoriell och spänner över flera förvaltningar och politiska nämnder. Kultur- och fritidsnämnden och kultur- och fritidsförvaltningen samordnar kommunens arbete med nationella minoriteter.

Handlingsplanen pekar ut fyra övergripande målområden:

- skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer
- förtydliga kommunens samordning
- främja överföringen av minoritetsspråken och kulturerna mellan generationerna
- likvärdiga möjligheter för romska kommuninvånare

God utbildning och uppväxtvillkor

Planer och program

- Handlingsplan för att stärka barnets rättigheter i Sigtuna kommun, 2018-2022
- Skolutvecklingsprogram i Sigtuna kommun 2017 - 2023
- Handlingsplan för kemikaliesmart förskola
- Handlingsplan för likvärdig skola

Utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet och forskning visar att inkluderande utbildning av god kvalitet är en av de viktigaste grunderna för välbärande, hälsa och jämställdhet. Utbildning öppnar möjligheter för var och en att bidra till ett hållbart samhälle. Genom utbildning inom förskola, grundskola, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen bidrar Sigtuna kommun till en god utbildning för alla, vilket underlättar etablering på arbetsmarknaden och främjar en god hälsa.

Inom barn- och ungdomsförvaltningen är skolutvecklingsprogrammet 2017-2023 ett viktigt verktyg som visar en tydlig riktning med en långsiktig satsning på ökade kunskapsnivåer, trygghet och studiero, samt engagerade medarbetare med rätt kompetens. Programmet visar resultat, t.ex. har andelen gymnasieelever med examen inom 4 år ökat från 65% i 2018 till 74% i 2022. Sigtuna kommun har också lyfts som gott exempel i rapporten "Effektivitet i kommuner" av Sveriges kommuner och regioner (SKR). Rapporten handlar om hur undervisning kan bedrivas kostnadseffektivt och samtidigt hålla hög kvalitet.

När Sveriges kommuner och regioner (SKR) har jämfört grundskolorna i Sveriges samtliga 290 kommuner i 2022, kom Sigtuna på en 36:e plats. Likaså ligger andelen barn med tillgång till skolbibliotek i kommunen i topp i Sverige. Detta betyder att barnen i högre utsträckning lånar sina böcker direkt från skolan.

Sigtuna kommun har arbetat strategiskt för att implementera barnkonventionen (barnets rättigheter) sedan en lång tid tillbaka. 2018 antogs

Handlingsplanen för att stärka barnets rättigheter i Sigtuna kommun 2018-2022. Det övergripande målet för handlingsplanen är att skapa en struktur som ger förutsättningar för att bedriva ett strategiskt barnsättsarbete samt att stärka barns möjligheter att vara delaktiga i frågor som berör dem.

Handlingsplanen för barnets rättigheter löper ut vid årsskiftet 2022/2023 och arbetet med att aktualisera handlingsplanen påbörjades under året. Det har bl.a. bestått av dialoger med förtroendevalda, chefer och tjänstepersoner. Var 18:e månad har barnrättsarbetet följts upp inom förvaltningarna genom dialog samt skattning av barnrättsarbetet via en matris.

Utemiljöer och nya lokaler

Utemiljön på förskolor och skolor har stor betydelse för såväl hälsan som lärandet hos barn och unga. Andelen förskolebarn och skolbarn med övervikt och fetma har ökat i Sverige och alltfler har en allt mer stillasittande livsstil, visar forskning. I Sigtuna kommun har 12,3 procent av fyraåringarna övervikt och 5,3 procent fetma. Det är en högre andel än i Stockholms län.

Nybyggda lokaler, nygjorda skolgårdar och specialskapad konst har varit ett stort tema under 2022, där fokus har legat på den fysiska utbildningsmiljön. Planeringen har utgått från att främja lek och rörelse – som inte bara påverkar hälsan positivt utan även inlärningsförmågan och prestationen i skolan. Först ut var Råbergs-skolan, där eleverna har fått vara med och tyckt till i utvecklandet av sin skolmiljö. Under augusti invigdes Aspbackens förskolas och Tingvalla skolans nya lokaler. Ledorden för utformningen av byggnader och skolgårdar har varit trygghet,

säkerhet, stimulerande miljö samt lek och lärande.

Barnets rättigheter och delaktighet

En viktig del i arbetet med barnets rättigheter är att barn blir tillfrågade i frågor som berör dem. Under 2022 har cirka 30 dialoger med barn och ungdomar genomförts, t.ex. vid arbetet med [Medborgarbudget Mötesplatsen Valsta](#), framtagande av en [Landsbygdsstrategi](#), upprustning av [Vattentornsparken](#) samt vid utveckling av fyra skolgårdar.

Inför att planeringen av kommunens nya högstadieskola på Steningehöjden skulle börja, fick eleverna i årskurs 6 vara med i en workshop kring hur den nya högstadieskolan skulle se ut. De kom med idéer kring design av matsal och skolgård och fick ge sina synpunkter på arkitekternas förslag. Inför att Sigtuna kommuns grundsärskoleelever skulle få nya lokaler, fick såväl eleverna själva som deras vårdnadshavare samt pedagoger vara med och tycka till.

Samhällsbyggnadskontoret arbetar strategiskt med att få in barnrättsperspektivet i ett tidigt skede inom sina projekt. Vid upphandling av landskapsarkitekter ställs krav på att arkitekten ska ha god kännedom kring barnkonsekvensanalys och ska ha deltagit i projekt med entreprenadsumma på över 5 miljoner. Det har bland annat medfört att kommunen har fått rätt kompetens för att arbeta med barndialoger och därmed skapat en god kvalitet för barnets bästa i våra projekt. När en [ny översiktsplan](#) togs fram hade kontoret barndialoger på två grundskolor. Det gjorde man för att säkerställa att barnets perspektiv finns med i kommunens strategiska planering.

Under hösten 2022 uppmärksammades kommunens arbete med upphandling inom Boverkets vägledning om Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling, Barns rättigheter i genomförandeskedet.

Under året har även medarbetare från flertalet förvaltningar deltagit i en utbildning kring hur man genomför barnkonsekvensanalyser i praktiken.

Barn- och elevhälsa

Det finns fem specialpedagoger som arbetar riktat mot förskolorna. Under 2022 har specialpedagogerna utvecklat ett nytt arbetssätt som innebär att de är centralt organiserade samtidigt som de arbetar ute i verksamheterna och tillhör två till tre rektorers ledningsorganisationer. De nyinrättade barnkonferenserna bidrar till att varje barn uppmärksammas och stöd kan sättas in tidigt. Det nya arbetssättet är mycket uppskattat av såväl specialpedagoger, förskolornas pedagoger som hos rektorerna och bidrar till ett ökat förebyggande arbete där lärmiljön är i fokus.

På barn- och elevhälsan finns även en specialpedagog som arbetar med de elever som är inskrivna i grundsärskolan men som är integrerade i grundskolans klasser. Specialpedagogen är ett stöd för grundskolans pedagog i arbetet med att i klassrummet arbeta utifrån två olika läroplaner. Specialpedagogen har även ett mycket nära samarbete med pedagogerna och föräldrarna när det kan vara aktuellt att eleven skulle behöva flytta till grundsärskolan.

Sociala team

Samtliga grundskolor i kommunen har sedan 2021 fått resurser för sociala team/socialpedagoger för att förbättra trygghet, trivsel och studiero samt för att minska lärarnas arbetsbelastning.

Resurserna är kopplade till skolornas socioekonomiska index. Det betyder att skolor med högt socioekonomiskt index får mer resurser än skolor som har ett lägre socioekonomiskt index. Några skolor har olika elevunderlag avseende elever i förskoleklass till årskurs 6, men ett annat elevunderlag för elever i årskurs 7-9 och de kan därmed ha olika index för de yngre eleverna jämfört med de äldre eleverna.

De sociala teamen/socialpedagogerna arbetar förebyggande och för att minska riskerna för barn och unga att hamna i hög skolfrånvaro, kriminalitet, droganvändning, motverkar psykisk ohälsa och leder till minskad skadegörelse på skolor. Ett exempel är att socialpedagogerna arbetar både förebyggande och konkret med hantering av olika konfliktsituationer som uppstår i och utanför klassrummet. Socialpedagogerna tar stort ansvar i utredningsarbetet av kränkande behandling och hjälper lärarna i både samtal med elever och vårdnadshavare samt dokumentation.

Hållbarhet inom utbildningen

Naturskola och Arlandagymnasiet

Hållbar utveckling är ett viktigt ämne inom alla utbildningar som kommunen erbjuder. Dessutom deltar alla elever i årskurs 2, 3 och 5 i grundskolan på en utbildning till planetskötare som Naturskolan genomför. Utbildningen är uppdelat i 13 temadagar. Senaste resultatet från föräldra- och elevenkäten visar att 82 % av eleverna i årskurs 3 och 5 upplever att de lär sig mycket på Naturskolebesöken. På Arlandagymnasiet får eleverna undervisning i vad som är en långsiktig hållbar miljö och hur den enskilda handlingen bidrar till att förbättra miljön.

Utmärkelse för Skola för hållbar utveckling

Brage, Ymer och Delfinens förskolor har blivit tilldelat utmärkelsen "Skola för hållbar utveckling" av Skolverket som lyfter skolor som arbetar på ett framgångsrikt sätt med hållbar utveckling och de globala målen i Agenda 2030. Utmärkelsen delas ut till förskolor och skolor.

De kriterier som ska uppfyllas för att få utmärkelsen gäller verksamhetens pedagogiska ledning och verksamhetens pedagogiska arbete. För att uppfylla kraven för att få utmärkelsen behöver man till exempel visa att man arbetar aktivt med till exempel både barnens och medarbetarnas delaktighet, hur ny personal lär sig hur arbetet med hållbar utveckling går till, hur man säkrar kompetensutveckling och hur förskolan aktivt deltar i samhället, samt hur de egna målen är kopplade till styrdokumenterna och de globala målen.

Den förskola eller skola som tilldelas utmärkelsen Skola för hållbar utveckling får ett diplom och rätt att använda utmärkelsens logotyp. Utmärkelsen gäller i tre år och kan förlängas.

SigVända

Alla förskolor i Sigtuna kommun arbetar sedan två år tillbaka med en gemensam projektrubrik - Barns tankar, berättelser och teorier *för* en hållbar framtid, vilket sätter fokus på hållbarhet utifrån flera perspektiv. Varje förskola kopplar ihop den gemensamma rubriken med de lokala projekten som de gör tillsammans med barnen på avdelningarna. Detta arbete blir ett konkret sätt att arbeta med flera av de globala målen i Agenda 2030. En viktig del i detta arbete är SigVända.

SigVända är förskolornas återanvändningscentral. Syftet är att locka fram barns lust till kreativitet, utforskande och skapande genom att använda rest- och spillmaterial som pedagogiskt material i verksamheten. Materialet får på så sätt ett nytt och förlängt liv. SigVända kan också bidra till en ökad miljömedvetenhet genom att produkterna får ett nytt eller förlängt liv. SigVända kan öka samarbetet mellan olika delar av kommunen så att näringsliv, lärande och konst gemensamt bidrar till att förbättra utbildningen för våra barn. SigVända har även lyfts som en viktig samverkanspartner i ansökan om utmärkelsen [Skola för hållbar utveckling](#).

Främjande och förebyggande arbete för god hälsa

Planer och program:

- Handlingsplan för att stärka barnets rättigheter i Sigtuna kommun, 2018-2022

Hälsan i befolkningen bör vara både god och jämlik och alla ska ha samma möjligheter till en god hälsa.

Goda livsvillkor och möjligheter i det tidiga livet för att utveckla kognitiva, emotionella, sociala och fysiska förmågor är viktiga förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Men hur människor mår påverkas av många olika faktorer. Individuella faktorer kan till exempel handla om kön, ålder, arv och eventuella funktionsvariationer. Välmående och god psykisk hälsa påverkas liksom den fysiska hälsan också av kontextuella faktorer, såsom social situation, familjens eller individens ekonomi, kultur, miljö, ekonomi och samhällsutveckling. Psykisk hälsa är nära sammanvävt med andra områden, till exempel hälso- och sjukvård, arbetsliv, utbildning och socialtjänst.

Staten och Sveriges kommuner och regioner (SKR) har sedan 2012 gemensamt bedrivit ett långsiktigt arbete för att stärka och utveckla insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention (Uppdrag psykisk hälsa). Därigenom får Sigtuna kommun ekonomiska medel för att stärka och utveckla det lokala arbetet kring psykisk hälsa och suicidprevention.

Efter en genomförd behovsanalys och tack vare medel från Uppdrag psykisk hälsa identifierades under 2021 ett antal områden som prioriterade för fortsatt arbete inom individ- och familjeomsorgsförvaltningen, såsom unga och kriminalitet samt svårigheter att nå ut med information och insatser i socioekonomiskt utsatta områden. Under 2022 gjordes därför en inventering av målgruppen och en kartläggning av socialtjänstens förebyggande insatser.

En uppföljning av behovsanalysen har påbörjats och beräknas att kunna slutföras under första kvartalet 2023.

Djupintervjuer med föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden har under 2022 finansierats och genomförts med medel från Delegationen mot segregation. Några fokusområden att arbeta vidare med har identifierats såsom vikten av socialt sammanhang där bland annat föräldrastödsgrupper och Familjecentralens verksamhet har en viktig roll i det fortsatta arbetet.

Suicidprevention

Arbetet med att stärka det suicidpreventiva arbetet startade upp under året. Arbetet har skett i samverkan mellan barn- och ungdomsförvaltningen, individ- och familjeomsorgsförvaltningen, kommunledningskontoret, kultur- och fritidsförvaltningen, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen och äldre- och omsorgsförvaltningen. Dialoger har genomförts med elever från två grundskolor och Arlandagymnasiet för att få in deras syn på viktiga områden där arbetet kring psykisk hälsa, psykisk ohälsa och suicidprevention bör stärkas. En strategi för suicidprevention är beräknat att antas under våren 2023. I arbetet ingår även att främja psykisk hälsa och att förebygga psykisk ohälsa.

Insatser för psykisk hälsa

Att främja hälsa genom konsten

På S:t Olof skola arbetar det sociala teamet med att främja hälsa på ett hållbart och långsiktigt sätt genom att involvera alla årskurser. Målet är att bygga upp ett förebyggande arbete som kan stötta eleverna under hela högstadiet för att fördjupa frågor om sig själva som individer (åk 7) för att utveckla dessa frågor vidare till att omfatta individen i ett socialt sammanhang (åk 8) och som en del av samhället (åk 9).

Under 2022 genomförde skolan ett pilotprojekt i samarbete med kulturskolan som riktade sig till

alla elever. Projektets syfte har varit att använda kultur och konst som universellt språk för att främja integrerad hälsa: fysisk, psykisk och social. Kulturpedagogerna använde sig av olika konstformer såsom dans, drama, rollspel samt skrivande och konst för rörande livsfrågor och psykisk hälsa. Metoden blev en del av de metoder som kulturpedagogerna har använts och integrerat genom att följa de tre huvudteman: jag, relationer och att vara en del av samhället.

Främja närvaro och förebygga frånvaro i skolan

Grunden för att gå ut skolan med godkända betyg är att vara närvarande och ta del av undervisningen. Samtidigt har många barn och unga i Sigtuna kommun, som i många andra kommuner, problematisk frånvaro som påverkar deras möjligheter till fullföljd utbildning på ett fullgott sätt. Dessa barn och ungdomar och deras familjer kan då behöva stöd och hjälp både från barn- och ungdomsförvaltningen och individ- och familjeomsorgsförvaltningen.

Under höstterminen genomfördes därför en insats för att främja närvaro och förebygga frånvaro i skolan. De grundskolor som hade högst skolfrånvaro deltog i insatsen som leddes av en extern processledare från Ifous. I Rektorer och personal från elevhälsan deltog tillsammans med medarbetare från öppenvården och handläggare från andra delar inom individ- och familjeomsorgsförvaltningen, ca 60 medarbetare totalt. Insatsen baserades på den senaste forskningen och har bestått av tre tillfällen om tre timmar vardera.

Samverkan kring barn och ungdomar

Tjejer Oxå!

Våren 2022 valdes fem flickor i årskurs åtta ut för att få möjlighet att delta i en ettårig utbildning ledd av Brandkåren i Attunda. Fokus var på tjejer som hade behov av att bryta mönster och få fler positiva förebilder runt omkring sig, samt att öka andelen godkända betyg. Utbildningen syftade till att ge ökad kunskap och förståelse för blåljusrkenen men också framförallt att för att ge flickorna positiva förebilder och ett sammanhang där de lär sig att samarbeta, sätta upp mål och arbeta strukturerat.

Under utbildningen tog flickorna fram gemensamma ”trivselregler” i samband med en kick-off. De har träffat Polisen och personal från Brandkåren. Vid en annan träff mötte flickorna ambulanspersonal och fick titta på deras utrustning och prova på hjärtlungräddning.

Efter utbildningen har samtliga tjejer fått bättre betyg och de flickorna som nu går i årskurs 9 är faddrar till en ny grupp flickor i årskurs 8 som får möjligheten att gå denna utbildning. Det är ett sätt för tjejerna som deltog att hjälpa andra tjejer bryta mönster och ge dem mer positiva förebilder.

Arbetet med Tjejer Oxå! har varit framgångsrikt och Brandkåren har fått ytterligare medel beviljade för att genomföra en ny utbildning under året 2022/2023.

Brandkåren har också etablerat sig som en viktig nyckelaktör i Märsta för att motverka kriminaliteten och förbättra integrationen. Samverkan mellan brandkåren, kommunen och lokala aktörer har stärkts under 2022, bland annat genom ett ökat engagemang av brandkåren i [BID-föreningarna](#).

Samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF)

SSPF är en samverkansmodell mellan skola, socialtjänst, polis och fritid. Syftet med SSPF är att utan hinder av sekretess tidigt kunna fånga upp barn och ungdomar som riskerar att hamna i missbruk och/eller kriminalitet samt att förhindra socialt nedbrytande beteende. Genom samordnade resurser ökar möjligheten till snabba, effektiva och gemensamma lösningar.

Det specifika med SSPF i Sigtuna kommun är att vårdnadshavare ger samtycke till informationsöverföring mellan aktörerna. Den primära målgruppen för SSPF är barn/ungdomar 12-21 år. Det är framför allt skolorna som initierar ärenden och det är något fler pojkar än flickor som aktualiseras.

Under 2022 startade SSPF junior där målgruppen är elever på mellanstadiet. Arbetet startade upp med två skolor och som pilotprojekt. Arbetet visade bra resultat och under 2023 genomförs arbetet på tre grundskolor i Märsta. En arbetsgrupp per skola ses en gång per månad.

SSPF grupp startades upp höstterminen 2022. Syftet med insatsen är att skapa ett forum där man vill möjliggöra ett förebyggande arbete på gruppnivå. Möten sker en gång per månad och består av representanter från polis, skola, fritid (särskilt fältverksamheten) och socialtjänst. Vid mötena delas aktuell lägesbild och aktuella frågor lyfts. Tanken är att med hjälp av lägesbilder och annan data ta fram insatser som sedan planeras tillsammans. Det kan till exempel handla om att polisen är ute på skolor och informerar personal om läget i kommunen eller att informera om socialtjänstens uppdrag. Forumet ska gynna samverkan och en förståelse för varandras uppdrag.

Samverkan kring barn 0-6 år och deras familjer

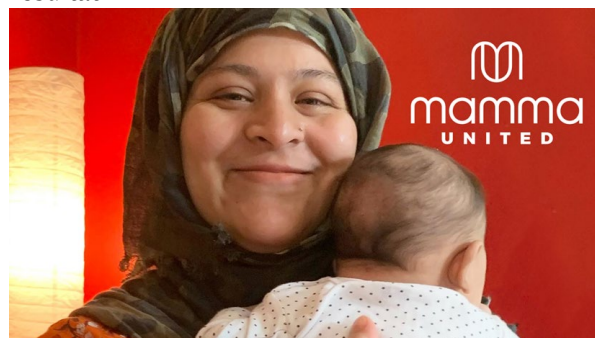
Arbetet för att stärka samverkan kring de yngsta barnen och deras familjer har fortsatt under året. Två konferenser för medarbetare från förskolor, barn- och elevhälsan, socialtjänsten, mödrahälsovården och barnhälsovården har genomförts. Vårens konferens hade temat ”Vad finns det för samband mellan övervikt, matvanor och karies?” Höstens konferens hade temat ”Psykisk hälsa/ohälsa hos blivande och nyblivna föräldrar och barn 0-6 år”.

Under hösten har ett omfattande förankringsarbete genomförts kring medverkan i ett utvecklingsprojekt ”Att främja psykisk hälsa bland barn i förskoleåldern”. Utvecklingsprojektet kommer att genomföras under våren 2023. I arbetet kommer rektorer på kommunala och fristående förskolor, specialpedagoger, medarbetare från olika delar inom individ- och familjeomsorgen, barnhälsovården, habiliteringen, den nystartade Malinamottagningen och Barn- och ungdomspsykiatrien att delta.

Mamma United

Mamma United är en verksamhet som arbetar för att hjälpa mammor att påverka sitt eget och sina barns liv så att de mår bättre, blir integrerade i samhället och känner sig som en del av ett större sammanhang. De erbjuds att delta i tio kostnadsfria gruppträffar med olika teman, så som hälsa, föräldraskap, kvinnokroppen, våld i nära relationer och kriminalitet, arbete och studier och socialtjänstens verksamhet.

Arbetet startade upp som ett pilotprojekt 2020 och med hjälp av extern samordnare och främst externa föreläsare. Utvärderingen visade på goda resultat.

Våren 2022 startade verksamheten upp med en lokal samordnare och där lokala föreläsare anlätades. Tre gruppomgångar genomfördes på mötesplatsen i Valsta och en gruppomgång genomfördes på Familjecentralen i Märsta. Kvinnorna som deltog vid gruppträffarna var mycket positiva till insatsen. Arbetet drevs som ett projekt 2022 men gick vid årsskiftet 2022/2023 över till att vara en reguljär insats inom Familjecentralen.

Mamma United har samverkat med BID-föreningar Vi är Valsta och Trygg i Märsta.

Intervjuer med lokala föreläsare och bostadsbolag visar också på mycket goda resultat och att man vill utveckla samarbetet. De lokala föreläsarna ser det som en stor möjlighet att möta kvinnorna som är en svår målgrupp att nå. En föreläsare lyfter att det är viktigt att just mammor nås av insatser eftersom kunskap om ekonomi är sådant som kvinnor ofta överlåter till sina män. Företrädare från bostadsbolagen lyfter att de ser stora fördelar med att samarbeta med Mamma United och att det bidrar till att skapa tryggare bostadsområden och minskad skadegörelse i området.

Utökat hembesöksprogram

Det utökade hembesöksprogrammet är en för-

stärkning av det nationella barnhälsovårdsprogrammet. Förstärkningen innebär att en BVC-sjuksköterska och en medarbetare från socialtjänsten tillsammans genomför sex hembesök under barnets första 15 månader. Programmet vänder sig till alla förstagångsföräldrar och föräldrar som får sitt första barn i Sverige och som bor i ett socioekonomiskt utsatt område. Målet med hembesöken är att stärka föräldrar i deras föräldraskap samt bygga en förtroendefull relation till föräldrarna där de upplever att de kan lyfta funderingar och få stöd i frågor som är relevanta för dem.

Under pandemin kunde inga hembesök efter förlossningen genomföras. I januari 2022 genomfördes en nystart av Rinkebys utökade hembesöksprogram och under året har 29 familjer påbörjat programmet och 72 hembesök har genomförts.

Våldsförebyggande arbete riktat till pedagoger i förskolan

Under läsåret 2021/2022 startade ett pilotprojekt riktat till förskolor för att öka personalens kunskap om våld och uppmärksamma våldsutsatta barn. Tre förskolor deltog i arbetet som bestod av tre utbildningstillfällen à 2,5 h. Under utbildningstillfällena talades det om t.ex. om olika typer av våld, hur man kan förebygga våld, riskfaktorer för att våld ska uppstå, genusperspektiv, hur man gör orosanmälningar, stödinsatser för föräldrar och barn, symtom på våldsutsatta barn och varför det är viktigt att våga prata om våld med barn.

För att kunna mäta effekter av insatsen genomfördes en digital enkät innan den startade. En motsvarande enkät skickades ut efter det tredje utbildningstillfället. Under insatsens förlopp så träffades den utsedda projektgruppen och samlade in synpunkter från deltagarna.

Av samtal och enkäter bedöms att insatsen har fallit väl ut. Pedagogerna har svarat att deras kunskaper om våld har ökat i hög grad, att andelen pedagoger som vet vad de ska göra om de tror att ett barn far illa har ökat i hög grad och att de i hög grad känner till vilket stöd som finns i kommunen. Två tredjedelar av pedagogerna svarar att deras förståelse av våld har förändrats i hög grad och knappt en tredjedel svarar att utbildningen har bidragit till ökad förståelse i liten grad. Samverkan med socialtjänsten har också ökat i en mycket positiv riktning.

Lsåret 2022/2023 utvidgades projektet och nu erbjuds samtliga pedagoger på de kommunala och de fristående förskolorna att delta. Två grupper med 60 medarbetare ses vid tre tillfällen per termin. Arbetet har redan blivit en ordinarie insats och fortsätter därför nästkommande läsår.

Familjecentralen

Kommunens familjecentral ligger i Märsta centrum och är ett samarbete mellan individ- och familjeomsorgsförvaltningen, barnmorskemottagningen samt två barnavårdscentraler.

En familjecentral är en verksamhet som riktar sig till barn 0–6 år och deras föräldrar och är hälsofrämjande, generell, tidigt förebyggande och stödjande. En familjecentral ska minst innehålla mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänst med inriktning mot förebyggande arbete.

På familjecentralen i Märsta erbjuds bland annat babymassage, babypromenader, gästföreläsningar, olika föräldraskapsprogram, möjlighet att träffa andra föräldrar och barn, dialog med kurator och föräldrastödjande verksamhet.

Innovativ arbetsmarknad och näringsliv

Planer och program:

- Mål och Budget 2022-2024

Agenda 2030 målet ”Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt” innebär att främja politik för nya arbetstillfällen och ökad företagsverksamhet, sträva efter full sysselsättning och anständiga arbetsvillkor med lika lön för alla samt främja ungas anställning, utbildning och praktik och gynnsam och hållbar turism.

Arbetslösheten ökade mycket kraftigt i Sigtuna kommun i samband med coronapandemins ekonomiska effekter. Under 2022 skedde en viss återhämtning och andelen arbetslösa har minskat. Det har visat sig att en stark koppling mellan utbildning och arbete underlättar för ungdomar att få en bra start i vuxenlivet, samt ökar nyanländas möjligheter till integration och arbetslösas möjligheter till omställning för arbete.

Företagsklimatet under året började återhämta sig efter pandemin. Antalet gästnätter ökade under 2022 nationellt med 25 procent och i Sigtuna kommun med hela 91,9 procent jämfört med 2021. Antalet gästnätter låg för första gången över 1 miljon, vilket är ännu högre än innan coronapandemin. Flygtrafiken ökade med närmare 150 procent jämfört med 2021 och ligger närmare 75 procent av nivåerna innan pandemin 2019. Besöksnäringen har haft möjlighet att återanställa personal, många av den tidigare personalen har dock fått arbete inom andra branscher eller börjat studera.

Tillgång till relevant kompetens är även en av de största förändringar i Svenskt Näringslivs ranking där kommunen föll marginellt från plats 72 till plats 75. Ytterligare två faktorer som inte når upp till godkänt när företagen gav sina betyg är upphandling och skolans kontakter med näringslivet.

Dialog med Sigtuna kommuns företag har fort-

satt under året, både digitalt och på fysiska möten. Under hösten genomfördes Näringslivsdagen på Scandinavian XPO där just frågor kring upphandling, kompetensförsörjning, trygghet och mark- och exploatering var i fokus.

Arbetsmarknadspaket

För att motverka arbetslösheten fortsatte kommunen under 2022 den tidigare påbörjade treåriga satsningen Arbetsmarknadspaketet. Syftet är att erbjuda möjligheter till omställning, vidareutbildning och jobbcoachning för de personer som hamnat utanför arbetsmarknaden eller som lever på ekonomiskt bistånd.

Satsningen på att få så många som möjligt i arbete eller studier har gett resultat. Antalet invånare i kommunen som behöver ekonomiskt bistånd för sin försörjning är fortsatt lågt och kostnaden utbetalat ekonomiskt bistånd kronor per invånare ligger klart under snittet i Stockholms län.

En insats som Sigtuna kommun har gjort är att anställa mer personal för att kunna stödja invånare som får ekonomiskt bistånd att istället skaffa en egen försörjning. Fler biståndsmottagare har fått erbjudande om en individuell coachning i att hitta jobb eller studier.

Genom samarbete med Arbetsförmedlingen har kommunen både kunnat erbjuda subventionerade anställningar för att öppna dörren till framtida jobb för dem som står långt från arbetsmarknaden. Detta genom att aktivt matcha arbets sökande och arbetsgivare i regionen.

Kommunen har också lagt resurser på att identifiera ansökningar från personer som inte har rätt till bistånd, och motverkar därmed bidragsbrott och felaktiga utbetalningar.

Etableringslyftet

Etableringslyftet, som är ett samverkansprojekt mellan Sigtuna, Sollentuna, Upplands Väsby, Arbetsförmedlingen med finansiering av Europeiska socialfonden (ESF), matchar nyanlända och arbetsgivare med hjälp av coacher, skraddarsydd yrkesintroduktion och språkstöd. Personer med mer komplex problematik som står längre från arbetsmarknaden erbjuds, i samverkan med andra aktörer, förrehabiliterande insatser för att på sikt kunna komma i arbete.

Majoriteten av deltagarna har kort skolgång bakom sig. Trots det har Etableringslyftet i sin nuvarande form, som gäller från 2018 till och med februari 2023, lyckats bidra till att 438 personer kom ut i en anställning och 91 personer in i CSN-studier. Det är 75 procent av de 707 personer som deltagit i projektet under nära 4,5 år. I Sigtuna kommun gick av de 44 avslutade individerna 61 procent till arbete och 18 procent till studier.

Etableringslyftets målgrupp har ofta behov av stöd från flera myndigheter och riskerar fastna i långtidsarbetslöshet om dessa inte samverkar. Projektet har därför ett helhetsperspektiv på deltagarnas situation samtidigt som det sker i ett nära samarbete med ett stort antal arbetsgivare i regionen där deltagare och arbetsplats omsorgsfullt matchas. Det gör placeringarna långsiktiga och leder till att deltagarnas kompetens tas tillvara, oavsett utbildningsnivå och kunskaper i svenska. Aktivt språkstöd gör det möjligt för deltagare att vara med i projektet även om de inte ännu lärt sig svenska.

Projektet kommer i minskad omfattning att fortsätta i ytterligare tre år, med stöd av Europeiska socialfonden.

Internservice

Ett av initiativen utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har tagit är att engagera sig djupare i ett antal personer som av olika skäl har svårt att få arbete. 18 personer deltar i Internservice, som har sin bas på Arlandagymnasiet i Märsta. Deltagarna har alla olika bakgrunder och svårigheter som gör att de ännu inte är redo för ett vanligt jobb.

Praktikens längd och arbetsuppgifternas innehåll anpassas individuellt för varje deltagare, för att

på bästa sätt förbereda individen till anställningsbarhet på reguljär arbetsmarknad. Praktiken leder oftast vidare till olika typer av anställning med stöd från Arbetsförmedlingen. Flera deltagare studerar inom svenska för invandrare (SFI) på arbetstid. Kompletterande stöd och individuella utbildningsinsatser utreds och genomförs för att ge deltagarna så goda förutsättningar som möjligt till fortsatt utveckling. Ett samarbete med andra kommunala enheter för att ordna fler praktikplatser, arbetsträningsplatser och subventionerade anställningar pågår.

Internservice arbetar med att förvaltningens inventarier återbrukas i andra delar av kommunen i den mån de inte längre behövs i förvaltningens verksamheter. Reservdelar beställs och delar byts ut så att möbler kan fortsätta användas under längre tid istället för att nyanskaffas och på så vis bidra till en cirkulär ekonomi inom kommunen.

Meningsfull vardag genom sysselsättning

Kommunen har flera sysselsättningsverksamheter som vänder sig till personer som har en psykisk funktionsnedsättning och svårt att klara ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. Syftet med sysselsättning är att erbjuda ett meningsfullt innehåll i vardagen, genom anpassade arbetsuppgifter bidra till den personliga utvecklingen och främja delaktighet i samhället.

Inom äldre- och omsorgsförvaltningen erbjuder Sigtuna kommun till exempel daglig verksamhet. Detta är en form av individuellt anpassad sysselsättning som bland annat bidrar till att funktionsnedsatta kan utveckla sina färdigheter och växa som person. Den dagliga verksamheten har flera olika inriktningar och syftar till att ge stöd och utveckla olika förmågor, exempelvis den sociala förmågan, eller för att ge stimulans och omväxling i vardagen.

Deltagarna arbetar på caféerna 4:an och Poliscafét i Rosersberg, i de två second-hand butiker Skänkt & Återhängt och Återbruket. På Eldel återvinning arbetar deltagarna med att demontera uttjänt elektronik och all form av metaller. Vissa reparerar och återställer även gamla datorer för ny användning. Eldel samarbetar med Skänkt & Återhängt och tvättar och stryker kläder.